

Warszawa, 2 czerwca 2017 r.

Minimum egzystencji w układzie przestrzennym w 2016 r. omówienie danych

Do szacunków minimum egzystencji w 2016 r. wykorzystano średnioroczne ceny dóbr i usług udostępnione przez GUS.¹

W tej pracy nie uwzględniono specyfiki regionów / miast – w strukturze spożycia nie wzięto pod uwagę różnic wynikających z ich specyfiki. Wyniki ilustrują cenową dostępność dóbr i usług w tym standardzie. Wyniki winny być zatem interpretowane z dużą ostrożnością.

Wartości koszyków przedstawiamy na przykładzie 4-osobowego gospodarstwa domowego (z dwójką dzieci).

Zróźnicowanie minimum egzystencji w przekroju województw

W 2016 r., rozpiętość między wartościami skrajnymi nieznacznie wzrosła z 11,9 do 12,1 punktu proc. Najwyższe szacunki minimum egzystencji odnotowano w woj. zachodniopomorskim (+6,6%) oraz dolnośląskim (+4,7%), najniższe natomiast wartości minimum przeżycia występowały w regionach podkarpackim (-5,4%), warmińsko-mazurskim (-4,4%), a także w podlaskim i lubelskim (-4,2%).

Zróźnicowanie wartości minimum egzystencji zestawiono z odchyleniem od średniej stopy bezrobocia w kraju oraz z odchyleniami przeciętnych wydatków gospodarstw (Mapa 1).² W niektórych regionach zachodnich (np. woj. lubuskie) wyższym kosztom na poziomie minimum przeżycia towarzyszyły także wyższa stopa bezrobocia oraz średnie wydatki ogółu gospodarstw. Na wschodniej stronie kraju, koszty minimalne były niższe, przy stosunkowo niskim poziomie średnich wydatków gospodarstw ale przy ponadprzeciętnej stopie bezrobocia.

¹ Dla niektórych dóbr cena jest jednolita w kraju: dotyczy to np. przejazdów kolejowych, połączeń telefonicznych, gazet o zasięgu ogólnokrajowym, abonamentu itp. Gdy brakowało danych z notowań GUS, wartość określano na podstawie rozpoznania rynku. W sytuacji braku danych dla województwa przyjmowano wartość ogólnopolską. W obu ostatnich przypadkach korygowano dane średnie o wskaźnik cen według województw (por. GUS 2017).

² Te ostatnie, z braku danych podano dla 2015 r.

Mapa 1. Wartości minimum egzystencji w 2016 r. na tle stopy bezrobocia oraz przeciętnych wydatków gospodarstw domowych (odchylenia od wartości średniej, w punktach proc.).

Źródło: Opracowanie własne.

Dwie dominujące grupy wydatków (żywność i mieszkanie) dla rodziny 4-osobowej stanowiły 81,6% całego koszyka (średnio w kraju). Tendencje w tych grupach najbardziej wpływają na ostateczny wynik.

Żywność była „najdroższa” w woj. dolnośląskim (+5,7%); za to samo pod względem ilości najmniej można było wydać w woj. lubelskim (-3,5%), podkarpackim i świętokrzyskim (-3,4%).

Głównym czynnikiem różnic wartości minimum egzystencji w województwach były koszty korzystania z mieszkań gminnych. W tej grupie wydatków dominują opłaty za dostarczenie wody i inne usługi komunalne (33,4% średnich kosztów eksploatacji), ciepłą wodę (27%), centralne ogrzewanie (18,3%) oraz czynsz (12,9%).

W tym roku również najwyższe rozpiętości cechowały czynsze: najwyższe odnotowano w woj. pomorskim (39% wyższe od średniej) oraz w wielkopolskim (19%), a najniższe w woj. lubelskim (prawie o 38%), podkarpackim (-27%) i świętokrzyskim (-26%). Spore różnice występowały w usługach centralnego ogrzewania: wartości maksymalne w woj. podlaskim (+26%) i zachodniopomorskim (+19%), a minimalne kujawsko-pomorskim (-16%) i lubelskim (-17%). Szczegółowe zestawienie zróżnicowania kosztów mieszkaniowych w ME zawarto w Tabeli w Aneksie.

Rozkład minimum egzystencji według grup potrzeb dla gospodarstwa 4-osobowego ilustruje Tabela 1.

Tabela 1. Różnice minimum egzystencji według głównych grup wydatków w 2016 r. (4-osobowe gospodarstwo domowe, odchylenie od średniej, Polska = 0)

Województwo	ME ogółem	Żywność	Eksploatacja mieszkania	Edukacja	Odzież i obuwie	Ochrona zdrowia
Dolnośląskie	4,7	5,7	3,7	3,6	4,2	7,3
Kujawsko-pomorskie	-1,6	-0,2	-3,2	-2,3	-3,2	-0,6
Lubelskie	-4,2	-3,5	-7,9	0,3	6,7	-4,8
Lubuskie	3,6	0,9	6,9	-0,1	9,3	6,2
Łódzkie	-2,4	-2,0	-2,5	-2,0	-6,3	-2,9
Małopolskie	-0,2	0,3	-1,0	-0,3	-1,1	-1,4
Mazowieckie	-0,1	-0,1	-1,4	3,7	5,2	0,9
Opolskie	-0,5	0,2	-1,8	-2,6	0,5	0,1
Podkarpackie	-5,4	-3,4	-8,5	-3,9	-6,8	-3,1
Podlaskie	-4,2	-3,0	-5,2	-1,9	-8,9	-7,4
Pomorskie	2,1	0,7	3,6	1,5	5,1	1,4
Śląskie	3,0	1,3	7,4	1,3	-3,8	-0,1
Świętokrzyskie	-3,7	-3,4	-5,1	-2,7	3,2	-2,3
Warmińsko-mazurskie	-4,4	-0,1	-12,7	2,7	0,5	0,7
Wielkopolskie	0,7	-1,2	4,9	-3,0	-8,6	4,9
Zachodnio-pomorskie	6,6	3,4	13,1	2,2	-0,4	3,6
Polska	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Źródło: Opracowanie własne.

Za odzież i obuwie płacono średnio o 9% drożej w woj. lubuskim, a mniej niż przeciętnie w woj. podlaskim (-9%) oraz wielkopolskim (8,6%). Ceny podstawowych leków i usług medycznych wyceniono najdrożej na dolnośląskim (+7,3%), a najniżej na Podlasiu (-7,4%). Zróżnicowaniem wydatków na cele edukacyjne w porównaniu do 2015 r. zmalało (różnice między regionami skrajnymi sięgały ponad 8%).

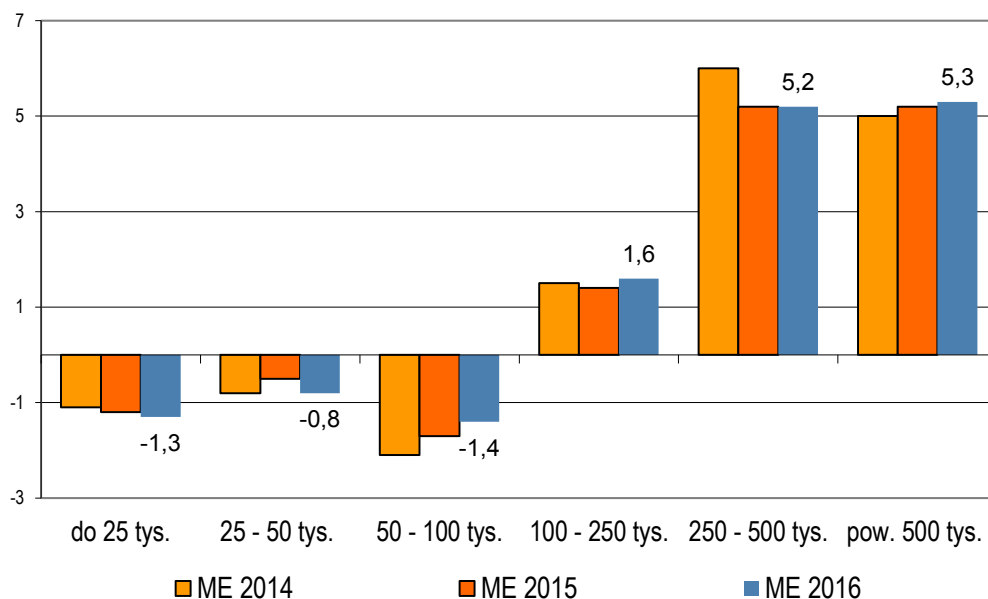
Zróżnicowanie minimum egzystencji w przekroju klas miast

Szacunki dla **minimum egzystencji w klasach miast** dla 2016 r. ukazały po raz kolejny najwyższe wartości w największych aglomeracjach - w miastach pow. 500 tysięcy mieszkańców (+5,3%) oraz w miastach od 250 a 500 tysięcy mieszkańców (+5,2%). Minimum przeżycia było najniższe w miastach od 50 do 100 tys. mieszkańców (-1,4%) oraz w miasteczkach małych (-1,3%).

Wartość koszyka żywności była znacznie droższa w największych miastach (+5,3%), a najtańsza w tych najmniejszych (-1,3%). Podobne tendencje odnoszą się do wydatków zdrowotnych (por. Tabela 8). Artykuły w zakresie niezbędnej higieny osobistej w miastach

największych były w 2016 r. o 10% droższe niż przeciętnie w kraju, a o 1,2% tańsze w małych miastach. Odzież i obuwiu były tańsze w mniejszych miejscowościach (-4,1%), a droższe w większych aglomeracjach (blisko +9% w miastach o liczbie mieszkańców od 250 do 500 tysięcy).

Wykres 1. Odchylenia minimum egzystencji w klasach miast od średniej w kraju w latach 2014-2016 (Polska=0)

Źródło: Opracowanie własne.

Jednak najistotniejszym czynnikiem wpływającym na zróżnicowanie koszyka minimum egzystencji były różnice w opłatach za mieszkanie. Koszty te były najniższe w miastach od 50 do 100 tys. mieszkańców (-4,1%), a najwyższe w miastach od 250 do 500 tys. mieszkańców (+9,2%).

Tabela 2. Zróżnicowanie minimum egzystencji w 2016 r. według klas miast i grup wydatków (odchylenia od średniej, Polska = 0)

Miasta o liczbie mieszkańców	ME ogółem	Żywność	Eksploatacja mieszkania	Odzież i obuwiu	Edukacja	Zdrowie	Higiena
Do 25 tys.	-1,3	-2,4	0,7	-4,1	-3,0	-1,4	-1,2
25 - 50 tys.	-0,8	-0,2	-1,9	0,1	-1,8	0,3	-0,8
50 - 100 tys.	-1,4	0,3	-4,1	-1,2	0,8	0,0	-1,1
100 - 250 tys.	1,6	1,4	1,8	2,4	1,4	2,9	0,2
250 - 500 tys.	5,2	2,0	9,2	8,7	9,0	3,0	2,7
Pow. 500 tys.	5,3	5,9	3,6	7,2	8,5	7,0	10,0
Polska	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Źródło: Opracowanie własne.

Na różnice te wpłynęła polityka władz gminnych w zakresie opłat za czynsze w udostępnianych zasobach. W dużych aglomeracjach czynsze były droższe o ponad 50% (por. Tabela B w Aneksie), a usługi komunalne (dostarczenie wody, opłaty śmieciowe) – o blisko 20%. Z kolei opłaty pobierane za ciepłą wodę i centralne ogrzewanie w największych miastach były dużo niższe (odpowiednio --12% oraz -28%).

Literatura

- GUS (2017), *Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych według województw*, opracowanie sygnałne.
- GUS (2016), *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2015 r. (na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych)*, opracowanie sygnałne, 12.05.2016 r.
- Deniszczuk L., Kurowski P., Styrc M. (2007), *Progi minimalnej konsumpcji gospodarstw domowych wyznaczone metodą potrzeb podstawowych. Rodzaje, oszacowania i zastosowania polityce społecznej*, IPiSS, Warszawa.
- Deniszczuk L., Sajkiewicz B. (1997 a), *Kategoria minimum egzystencji*, w: Golinowska (1997).
- Golinowska S. (1997), *Polska bieda II. Kryteria – Ocena – Przeciwdziałanie*, IPiSS, Warszawa.
- Kurowski P. (2003), *Koszyki minimum socjalnego i minimum egzystencji – dotychczasowe podejście* w: Biuro Studiów i Ekspertyz 2003.
- Kurowski P. (2001), *Terytorialne zróżnicowanie wartości koszyków minimum egzystencji i minimum socjalnego w latach 1998 – 2000*, ekspertyza na zlecenie MPiPS, IPiSS, Warszawa.

Opracował: dr Piotr Kurowski

Tabela A. Różnice w opłatach mieszkaniowych w minimum egzystencji w 2016 r.
w przekroju województw (4-osobowe gospodarstwo domowe, odchylenie od średniej, Polska = 0)

Województwo	Czynsz	Woda i usługi komunalne	Energia elektr.	Gaz	Centralne ogrzewanie	Ciepła woda	Malowanie	Oplaty za mieszkanie razem
Dolnośląskie	9,5	13,7	-0,8	1,2	12,2	-15,8	6,8	3,7
Kujawsko-pomorskie	12,3	-8,1	-0,9	26,4	-16,5	0,9	12,8	-3,2
Lubelskie	-37,0	-11,3	-2,6	-4,7	-17,5	15,1	3,9	-7,9
Lubuskie	1,7	14,8	0,3	13,9	10,7	-1,8	-14,3	6,9
Łódzkie	-1,7	-9,2	3,6	-2,7	9,6	-4,1	0,6	-2,5
Małopolskie	-9,5	-1,0	-9,9	-3,7	-7,9	9,5	23,8	-1,0
Mazowieckie	-5,4	0,2	-0,5	-5,1	-11,9	5,7	3,4	-1,4
Opolskie	-3,0	-0,2	-0,8	0,9	-9,9	2,1	-11,1	-1,8
Podkarpackie	-26,6	-9,1	-1,9	-4,6	-13,2	2,3	-4,3	-8,5
Podlaskie	-15,2	-16,4	3,7	-5,1	26,1	-9,9	8,6	-5,2
Pomorskie	38,7	-5,2	6,8	-2,2	-1,8	1,4	-10,6	3,6
Śląskie	9,7	21,5	-1,1	0,9	3,8	-6,1	-10,3	7,4
Świętokrzyskie	-25,8	-1,3	-3,1	-4,6	-8,4	2,0	-27,0	-5,1
Warmińsko-mazurskie	-22,5	-14,5	5,6	-3,1	-11,9	-11,4	3,3	-12,7
Wielkopolskie	19,0	2,8	-1,1	-1,6	17,3	-5,8	0,5	4,9
Zachodnio-pomorskie	13,9	8,7	3,7	-1,6	18,8	17,9	-11,1	13,1

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela B. Różnice w kosztach eksploatacji mieszkań w minimum egzystencji w 2016 r.
według klas miast (odchylenia od średniej, Polska = 0)

Miasta o liczbie mieszkańców	1. Czynsz	2. Woda i usl. mieszkaniowe	3. Energia elektryczna	4. Gaz z sieci	5. Centr. ogrzewanie	6. Ciepła woda	7. Naprawy	Razem opłaty
Do 25 tys.	-16,2	-6,2	0,4	-0,5	5,1	14,7	-6,1	0,7
25 - 50 tys.	-3,7	-3,2	0,3	4,3	-3,3	0,4	3,4	-1,9
50 - 100 tys.	-3,2	0,2	-0,3	-3,0	-4,3	-10,8	7,0	-4,1
100 - 250 tys.	5,8	8,3	0,9	-1,2	-3,6	-4,0	2,1	1,8
250 - 500 tys.	58,7	14,5	-1,3	-2,0	7,1	-16,3	-3,8	9,2
Pow. 500 tys.	56,1	19,2	-3,0	-3,6	-12,2	-28,0	0,0	3,6
Polska	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Źródło: Opracowanie własne.